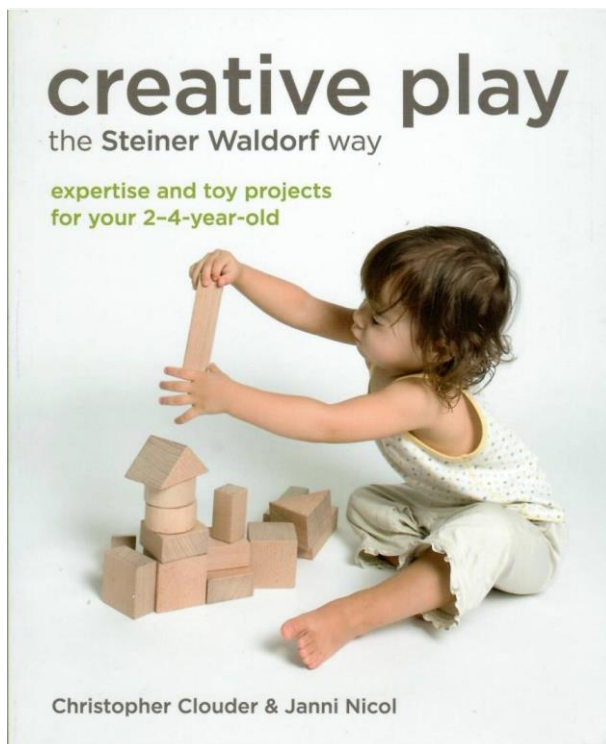

บทวิจารณ์หนังสือ
Creative Play the Steiner Waldorf way

บุษบง ตันติวงศ์
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Boonsbong Tantiwong
Faculty of Education, Chulalongkorn University.

เมื่อพบหนังสือน่าสนใจ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เขียน แวดวงผู้อ่าน ตลอดจนหนังสือเล่มอื่นที่เป็นผลงานของผู้เขียนเดียวกัน จะช่วยให้ตัดสินใจได้ว่าหนังสือเล่มนั้นตรงกับความสนใจของเราหรือไม่

หนังสือ เรื่อง “การเล่นสร้างสรรค์ตามแนวทางสไตเนอร์วอลดอร์ฟ สำหรับเด็กวัยเตาะแตะ” ตีพิมพ์ใน ค.ศ. 2014 หลังจากการตีพิมพ์หนังสือ “การเล่นสร้างสรรค์ ตามแนวทางสไตเนอร์วอลดอร์ฟสำหรับเด็กทารก” ใน ค.ศ. 2007

ด้วยผลงานเล่มแรกจึงอนุมานว่าหนังสือเล่มนี้เป็นที่ต้องการของผู้ปกครองที่เลี้ยงลูกที่บ้านและผู้จัดเพลย์กรุป (playgroup) เพื่อเตรียมเด็กวัยเตาะแตะเข้าสู่ เนิร์ซ เซอ รี หรืออนุบาลตามแนววอลดอร์ฟ ซึ่งมีอยู่เกือบสองพันแห่งทั่วโลก หากพิจารณาภูมิหลังและ

ผลงานตีพิมพ์จำนวนมากของผู้เขียน เป็นไปได้อย่างยิ่งว่าผู้อ่านส่วนหนึ่งติดตามหนังสือของเขามาก่อนแล้ว

ผู้เขียนคนแรก คริสโตเฟอร์ คลาวเดอร์ เป็นผู้นำการศึกษาวอลดอร์ฟในอังกฤษและภาคพื้นยุโรปมานานกว่าสองศตวรรษ เคยสอน บริหารเป็นที่ปรึกษาโรงเรียนและสถาบันฝึกหัดครูวอลดอร์ฟ ก่อตั้งและขับเคลื่อนองค์กรสหวิชาชีพนานาชาติ “พันธมิตรเพื่อวัยเด็ก” (Alliance for Childhood) ที่รณรงค์ปกป้องเด็กจากการครอบงำของธุรกิจ โดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยีจนขาดโอกาสได้พัฒนาเต็มศักยภาพมนุษย์ คลาวเดอร์ เป็นผู้แทนการศึกษาวอลดอร์ฟในการทำงานนโยบายการศึกษาของอังกฤษ เป็นผู้บรรยายระดับนานาชาติ เป็นนักศิลปะ มีผลงานตีพิมพ์มาแล้ว 17 เล่ม

ผู้เขียนคนที่สองเป็นผู้นำทางการศึกษาปฐมวัยตามแนวสไตเนอร์วอลดอร์ฟ เป็นนักศิลปะ นักเล่นนิทานและแสดงละครหุ่น มีผลงานตีพิมพ์มาแล้ว 12 เล่ม

ผู้อ่านหนังสือเล่มนี้ กลุ่มหนึ่ง ได้แก่ ผู้ปกครองและครูปฐมวัยในแวดวงการศึกษาวอลดอร์ฟ ซึ่งมีโรงเรียนอนุบาลใน 74 ประเทศทั่วโลก ผู้อ่านเหล่านี้ได้ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีพัฒนาการของสไตเนอร์ ไม่เพียงจากหนังสือแต่จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบอื่น ๆ ที่มีกว้างขวาง

ผู้อ่านอีกกลุ่ม ไม่ใช่ผู้ที่อยู่ในแวดวงการศึกษาวอลดอร์ฟ แต่ต้องการหากิจกรรมให้ตนเองทำและเล่นกับเด็ก ๆ ที่บ้าน โดยเฉพาะช่วงเวลากักตัวเพราะโรคระบาด ผู้ปกครองจำนวนหนึ่งแสวงหาวิธีการให้เด็ก ๆ เล่นอย่างอื่นที่ไม่ใช่มือถือ และของเล่นวัสดุสังเคราะห์ที่กระตุ้นเร้าความขัดแย้งรุนแรง แต่ทว่าผู้ใหญ่ที่เติบโตในยุคเทคโนโลยีและขาดประสบการณ์เล่นของเล่นทำจากวัสดุธรรมชาติที่สัมผัสอ่อนโยน ย่อมมีความยากลำบากที่จะคิดเอง ทำเอง และต้องการคู่มือสอนทำของเล่นและแนะนำวิธีเล่น

หนังสือเล่มนี้ให้ความรู้ผู้ใหญ่เป็นพื้นฐานก่อนแล้วจึงนำผลการเรียนรู้ที่ผู้ใหญ่ได้ ด้วยเหตุนี้เนื้อหาแต่ละตอนจึงนำด้วยทฤษฎี และตามด้วยภาคปฏิบัติ ผู้อ่านจำเป็นต้องเข้าใจแนวคิด ทฤษฎีของสไตเนอร์ เรื่ององค์ประกอบมนุษย์ 4 มิติอย่างเป็นองค์รวมในเบื้องต้นก่อน จึงจะเข้าใจคำอธิบายใน 4 ตอนย่อยที่ลงเนื้อหาตามพัฒนาการของเด็กแต่ละเตาะ

คำอธิบายองค์ประกอบของมนุษย์ 4 มิติเขียนในหน้า 14 ทว่าเนื้อหาสำคัญเรื่องผัสสะ/ประสาทรับรู้ (senses ★) ซึ่งเป็นองค์ประกอบย่อยภายใต้ 4 มิติ ไม่ได้ประมวลเขียนไว้ให้ในตอนต้น แต่มีเขียนถึงบางผัสสะเมื่ออธิบายการเล่นของเล่นเฉพาะตอนย่อย ๆ หากมีประมวลเรื่องผัสสะไว้ให้ผู้อ่านตั้งแต่ต้นเล่ม เนื้อหาภาคทฤษฎีจะสมบูรณ์และชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะสำหรับผู้อ่านที่ไม่ใช่แวดวงวอลดอร์ฟ

อย่างไรก็ตาม หนังสือเล่มนี้นำเสนอเรื่องการเล่นของเด็กแต่ละเตาะกับพัฒนาการมนุษย์ไว้น่าสนใจ ดังนี้

มนุษย์ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ 1. กาย (สรีระ) 2. พลังชีวิต (พลังงานที่ขับเคลื่อนกาย) 3. ความรู้สึกนึกคิด 4 “ฉันท” หรือ “อัตตา” อันปรากฏเป็นบุคคลิกภาพที่ห่อหุ้ม “ฉันท” - แกนแท้ (จิตวิญญาณอันนิรันดรของมนุษย์) มนุษย์เข้าถึง “ฉันท” ได้ต่อเมื่อสามารถตระหนักตัวตนของผู้อื่นเสมือนตระหนักรู้ตนเอง (เอาใจเขามาใส่ใจเรา)

พัฒนาการ “ฉันท” เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปตลอดชีวิต ผ่านกิจกรรมเรียนรู้ที่ ความคิด การกระทำ และความรู้สึกสอดประสานกันอย่างสมดุลกลมกลืนในวัยเด็ก เราเรียกกิจกรรมเรียนรู้ที่เด็กริเริ่มเองนี้ว่า “การเล่น” ซึ่งช่วยให้เขาค้นพบบุคคลิกภาพของตัวเองและเข้าใจผู้อื่น เมื่อโตขึ้นกิจกรรมเรียนรู้ดังกล่าวยังมีอยู่ แต่ไม่เรียกว่า การเล่น อีกต่อไป

จากภาพรวมของมนุษย์ ผู้เขียนนำเข้าสู่เนื้อหาพัฒนาการวัยเตาะเตาะและการเล่นที่หล่อเลี้ยง 4 มิติข้างต้น ใน 4 ตอน

1. “ฉันท”

ปลาย 2 ถึง 3 ขวบ ความรู้ตัวของเด็กเริ่มปรากฏให้เห็น เด็กรู้ว่าตัวเองเป็นบุคคลเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงตามคนหรือสิ่งต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไป เขาชอบฟังนิทานซ้ำ ๆ ขณะนั่งภาพซ้ำ ๆ สมองสร้างพื้นที่เซลล์ประสาทเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ของเล่นที่แนะนำในตอนนี้เป็นประเภทตุ๊กตานุ่มอ่อนโยนสัมผัส ที่เด็กได้เห็นผู้ใหญ่ลงมือทำครั้งแล้วครั้งเล่า เขาได้เฝ้าสังเกตซ้ำแล้วซ้ำอีก และประจักษ์ในความตั้งใจ เพียงพยายามในมนุษย์อีกคนที่ทำเพื่อเขาด้วยความรัก ของเล่นเหล่านี้ได้แก่ กระจ่ายไหมพรม ตุ๊กตานุ่ม ผ้าผ้าสำลี

2. จินตนาการ

จินตนาการ ทำให้เด็กสามารถเชื่อมโยงโลกภายนอกกับโลกภายใน อันเป็นพื้นฐานของค่านิยม และคุณธรรมในวัยต่อ ๆ มา ของเล่นกลุ่มนี้ ได้แก่ ไม้ ไม้ บล็อก บ้านตุ๊กตา ชุดตกปลา มงกุฏและเสื้อคลุม

3. ปฏิสัมพันธ์

มนุษย์ทุกวัยต้องการสัมพันธ์กับผู้อื่น เราไม่อาจคาดหวังให้ผู้ใหญ่สร้างความกลมเกลียวในสังคมได้ หากเขาไม่มีโอกาสฝึกฝนในวัยเด็ก เด็กในยุคเทคโนโลยีมักขาดโอกาสนี้ การเล่นที่มีปฏิสัมพันธ์ทำให้เด็ก

ได้แลกเปลี่ยนเรื่องราวและความหมาย ทำให้เขาเห็นและยอมรับมุมมองผู้อื่นของเล่นกลุ่มนี้ ได้แก่ หุ่นต่าง ๆ ภาพเคลื่อนไหว รถไฟไม้

4. การค้นพบ

ผู้ใหญ่ไม่สามารถสอนให้เด็กค้นพบความจริงในสิ่งรอบตัวได้ดังที่ธรรมชาติสอน ของเล่นในชุดนี้ ช่วยให้เด็กเรียนรู้ธาตุทั้ง 4 ของโลกผ่านการเล่นธรรมชาติสื่อสารกับจิตใจของเด็กโดยตรง เด็กรับรู้ความยิ่งใหญ่ น่าเกรงขาม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสิ่งต่าง ๆ ที่ทำให้เขาเคารพ กตัญญู และมีความสุข ในธรรมชาติ ด้วยประสบการณ์กับธรรมชาตินี้เองที่พัฒนาการ “ฉันท” ค่อย ๆ เผยออกมา ของเล่นในกลุ่มนี้ ได้แก่ รมชูชีพ ห่วงริบบิ้นปลิวลม แพเรือ บอลผ้าสำลี ตุ๊กตาล้มลุก โม่บายผีเสื้อ

-
- * 1. Sense of Touch 2. Sense of Life 3. Sense of Movement 4. Sense of Balance
5. Sense of Smell 6. Sense of Taste 7. Sense of Sight 8. Warmth Sense

เนื้อหาภาคปฏิบัติ เป็นขั้นตอนการทำของเล่นกว่า 20 ชนิด และคำแนะนำที่ช่วยให้เด็กเล่น ประกอบภาพ สเก็ตซ์ และภาพถ่าย ขนาดใหญ่ สบายตา เข้าใจและทำตามแบบได้ง่าย ภาพถ่ายการเล่น ของเล่น และปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ให้ความรู้สึกร่วมกัน สบาย บรรยากาศเรียบง่ายแต่เคลื่อนไหว สีสันและดวงตาของทั้งเด็กและผู้ใหญ่ สวยใสใจสอดประสานกันอย่างรื่นรมย์เป็นธรรมชาติ แตกต่างจาก บรรยากาศการเล่นของเล่นสำเร็จรูปที่กระตุ้นความขัดแย้งรุนแรง

ข้อเสนอแนะและเคล็ดลับ (Hints and Tips) ในของเล่นแต่ละชนิดกับรายชื่อหนังสือแนะนำเพิ่มเติมท้ายเล่ม เป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านให้เข้าใจชัดเจน สามารถต่อยอดความรู้ได้

รูปเล่ม หนังสือแนะนำเสนอความรู้ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อให้สะดวกใช้ รูปเล่มจำเป็นต้องกระชับรัดกุม เหมาะกับการเปิดใช้ขณะทำของเล่น สัดส่วนจำนวนหน้าของภาคทฤษฎีจึงน้อยกว่าภาคปฏิบัติ

การที่หนังสือเล่มนี้ได้รับการรีวิวระดับ 4 ดาว (จาก 5 ดาว) จึงถือว่าเป็นเรื่องเข้าใจได้ ความพิเศษของหนังสือนี้คือ เป็นเครื่องมือให้ผู้ใหญ่พัฒนา “ฉันท” ของตน คู่ขนานไปกับเด็กอย่างอบอุ่น และอึดอ้อมใจอย่างพอเหมาะพอดี